

Innst. 507 S

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Dokument 8:129 S (2012–2013)

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Steinar Reiten, Line Henriette Hjemdal, Øyvind Håbrekke og Geir Jørgen Bekkevold om styrking av jordvernet

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Bakgrunn

De siste 50 årene er det blitt omdisponert over en million dekar matjord i Norge. Mesteparten av omdisponeringen har gått utover den beste matjorden, det vil si dyrket mark. Utviklingen ser ut til å fortsette. Hvert år de siste 20 årene har om lag 16 000 mål med matjord blitt bygget ned årlig. Dette tilsvarer et område på nær 2 500 fotballbaner. I 2011 ble det omdisponert 6 600 dekar dyrket mark. Det er fortsatt over målet om halvering av omdisponeringen innen 2010, som ble satt av regjeringen Bondevik i 2004.

Nedbygging av matjord er en irreversibel prosess. Matjord som har blitt bygget ned kan ikke tas i bruk igjen til matproduksjon. Denne jorden er det fruktbare jord- og/eller moldlaget på åkrer og enger som er grunnlaget for verdens matproduksjon. Dannelsen av noen få centimeter med matjord kan ta fra flere hundre til tusenvis av år.

Mest matjord går tapt gjennom boligbygging, etterfulgt av næringsbebyggelse og samferdselsformål. 3 pst. av Norges landareal blir regnet som dyrket jord. En tredjedel av dette kan benyttes til dyrking av matkorn, mens resten er best egnet til gressdyrking. Mye av den beste matjorden ligger rundt Oslofjor-

den, Trondheimsfjorden og på Jæren, og det er her nedbyggingsutfordringene er mest akutte.

Samtidig øker verdens behov for mat sterkere enn veksten i produksjonen. Rask økonomisk vekst i folkerike land som Kina og India gir økt etterspørsel etter matvarer. På tilbudssiden bidrar klimaendringer til tørke eller flom i viktige jordbruksområder, noe som begrenser produksjonen. Stor interesse for alternativer til olje og gass fører til at bøndene særlig i USA legger om til dyrking av mais for produksjon av bioetanol. Dessuten forutsetter fortsatt vekst i oppdrettsnæringen tilgang på fôr fra vegetabiliske kilder. Det er derfor viktigere enn noen gang å verne om matjorda.

Den rød-grønne regjeringen har satt seg som mål å halvere nedbyggingen i forhold til 2004-nivå. Som målsetting er det et skritt i riktig retning, men regjeringen lykkes ikke med å nå den.

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet hjemmel for vern av dyrket mark i jordlova, som gir Kongen anledning til å gi verdifulle jordressurser status som jordvernområde.
2. Stortinget ber regjeringen fastsette et nasjonalt matjordmål der det fastsettes et minimum antall dekar fulldyrket mark per innbygger.
3. Stortinget ber regjeringen skjerpe inn og todele jordvernmålet, slik at årlig omdisponering av dyrket mark maksimum skal være 3 800 dekar per år, mens tilsvarende for dyrkbar mark er 2 800 dekar per år.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om etablering av et jorderstatningsfond, der utbygger betaler inn tilsvarende kostnadene av nydyrking av det dobbelte arealet som omdisponeres.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved frivillig salg av tomter i

landbruket ikke skattlegges, såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.

6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved ufrivillig salg (ved brann, ulykker, ekspropriasjon og liknende) av tomter i landbruket, ikke skattlegges såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.»

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Lillian Hansen, Arne L. Haugen, Ingrid Heggø og lederen Terje Aasland, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Harald T. Nesvik og Torgeir Trældal, fra Høyre, Frank Bakke-Jensen, Torgeir Dahl og Svein Flåtten, fra Sosialistisk Venstreparti, Alf Egil Holmelid, fra Senterpartiet, Irene Lange Nordahl, og fra Kristelig Folkeparti, Steinar Reiten, viser til Representantforslag 8:129 S (2012–2013) fra stortingsrepresentantene Steinar Reiten, Line Henriette Hjemdal, Øivind Håbrekke og Geir Jørgen Bekkevold om styrking av jordvernet.

Komiteen viser til at det er blitt omdisponert over en million dekar matjord over en 50-årsperiode og at utviklingen fortsetter, dog i noe varierende grad, men fortsatt i for stor grad, gitt målene om økt produksjon og selvforsyning i Norge.

Komiteen viser til at både Bondevik II-regjeringen og den rød-grønne regjeringen har hatt ambisjoner og målsettinger om redusert omdisponeringstakt som ikke har latt seg gjennomføre i praksis.

Komiteen viser videre til at representantforslaget fremmer forslag om lovhjemmel for vern av dyrket mark, om et nasjonalt matjordmål pr. innbygger og en grense for årlig omdisponering av matjord i tillegg til et jorderstatningsfond når matjord tas til viktige infrastrukturtiltak. I tillegg fremmes forslag om skattefrihet ved frivillig og ufrivillig avståelse av dyrket jord når salgsbeløpet reinvesteres tilsvarende.

Komiteen har forelagt forslaget for mat- og landbruksministeren og det henvises til svar fra statsråden datert 27. mai 2013 som ligger ved denne innstilling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at forslaget om hjemmel i jordloven om varig vern av dyrket mark var på bred høring i forbindelse med at Stortinget behandlet St.meld. nr. 9 (2011–2012) Landbruks- og matpolitikken. Da påpekte de fleste høringsinstansene at plan- og bygningsloven er det viktigste verk-

tøyet for bærekraft og at også jordvernforeninger var skeptiske til vernehjemmel på grunn av økt press på gjenværende områder. Flertallet deler oppfatningen om at plan- og bygningsloven gir de beste og mest fleksible løsningene for langsiktige løsninger av jordvernproblematikken, også fordi det gir lokaldemokratiet den anledning det skal ha til å ta sin del av ansvaret for utviklingen.

Flertallet viser til de målsettingene Stortingets flertall fastsatte i St.meld. nr. 9 (2012–2013) og i St.meld. nr. 21 (2004–2005) og vil understreke at dette er ambisiøse mål.

Flertallet mener at mange av målsettingene innen både produksjon av mat og bruk av jord og jordvern er svært ambisiøse og kan være vanskelige å nå. Det vil derfor bidra ytterligere til diskrepans mellom målsettinger, oppnåelse og virkemidler med enda strengere målsettinger innenfor landbrukspolitikken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil understreke at også god agronomi, ny teknologi og nye og framtidsrettede produksjonsmetoder, samt overgang fra leiejord til at bonden eier jorda han driver, vil bidra til å øke matproduksjonen. Nedbygging av dyrket mark i forbindelse med nye infrastrukturtiltak for allmenheten må reduseres så mye som mulig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke at også god agronomi, ny teknologi, driftsteknikk, organisering og gjennomføring av jordbruksproduksjon sammen med endret innretning for budsjettstøtte og en viss deregulering av produksjonsdempende konsesjonsgrenser, kvotetak o.l. vil bidra til å holde produksjonen oppe trass i noe nedbygging av matjord til de mest nødvendige infrastrukturtiltak for allmenheten.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til at forslaget om et jorderstatningsfond vil gjøre at nødvendige infrastrukturtiltak vil bli ytterligere fordyret for prosjekter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det vil være en bedre idé at matjord som eventuelt må nedbygges, flyttes til andre områder hvor den kan bidra til å øke dyrkbart areal tilsvarende. Disse medlemmer viser til at forskningsinstitusjoner mener at dette er fullt mulig og en forsvarlig måte å håndtere deler av problematikken på.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at forslagene om gevinstfritak ved reinvestering i jordbruksjord ikke er noen forslag som bidrar til at jord vernes, men mer at jord kan få en høyere prisutvikling enn den ellers ville hatt. Disse medlemmer viser videre til at det vil være vanskelige avgrensninger ved å unnta deler av en næring fra de generelle skattebestemmelsene, samtidig som det vil være en viss provenyeffekt som i så fall bør tas i budsjettssammenheng.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i budsjettssammenheng gi en vurdering av fordeler og ulemper ved å innføre gevinstfritak ved frivillig og ufrivillig avståelse av dyrket mark hvor gevinsten reinvesteres i tilsvarende arealer.»

Disse medlemmer har for øvrig ingen ytterligere anførsler og foreslår at Representantforslag 8:129 S (2012–2013) vedlegges protokollen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at de siste 50 årene har vært en massiv omdisponering av matjord, og at det er den beste matjorden, lokalisert rundt Oslofjorden og Trondheimsfjorden og på Jæren, som i hovedsak omdisponeres.

Dette medlem viser til det generasjonsansvaret som påligger myndighetene, og understreker at forvalteransvaret bør være et grunnleggende prinsipp i forvaltning av jordens ressurser. Dette medlem peker på at dannelsen av matjord er en prosess som tar hundrevis av år, og således kan omdisponering av matjord regnes som en irreversibel prosess. Dette medlem mener det i dag kan synes en urovekkende utvikling der nåtidens generasjoners ønske om ekspansiv vekst utfordrer fremtidige generasjoners matsikkerhet.

Dette medlem peker på at arealpresset ofte oppleves sterkest der de mest verdifulle jordressursene ligger. Dette medlem viser til at kommunenes arealdisponering over tid ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til jordressursene og kulturlandskapet. Dette medlem mener derfor at det er behov for sterkere og klarere virkemidler i lovverket, og mener et nødvendig virkemiddel vil være en lovfestet hjemmel for vern av dyrket jord i jordloven.

Dette medlem mener det, i de tilfeller der jordvernet må vike for nasjonalt viktige samfunnsinteresser, og der man har minimert omdisponering av matjorda, er viktig å hindre at mengden matjord reduseres. Dette medlem mener dette kan løses gjennom at utbygger sørger for at utbyggere finansierer nydyrkingen av tilsvarende produksjonspotensial

som omdisponeres. Dette medlem peker på at en slik ordning kan organiseres gjennom et jorderstatningsfond, der bønder som skal nydyrke søker om penger fra jorderstatningsfondet.

Dette medlem peker på at man, dersom dagens omdisponeringshyppighet vedvarer, i 2030 vil ha et matjordforhold på 1,35 dekar dyrket mark per innbygger. Dette medlem peker videre på at produksjonsevnen til matjorda stadig blir redusert på grunn av manglende grøfting, kalking og vedlikehold. I tillegg medfører bruk av traktorer og andre tunge redskaper økt jordpakking.

For å sikre et stabilt og trygt forhold mellom matproduksjonskapasitet og innbygger, mener dette medlem at det er behov for en fastsettelse av et matjordmål som sikrer en gitt andel matjord per innbygger.

Dette medlem viser til at gevinst ved salg av landbrukstomter, etter skattereformen i 2006, skattes som personinntekt med inntil 50 pst. Dette medlem ønsker en endring slik at gevinst ved salg av landbrukstomter, enten frivillig eller ufrivillig som følge av ekspropriasjon og liknende, skal fritas fra beskatning hvis gevinsten reinvesteres i landbruksdriften.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet hjemmel for vern av dyrket mark i jordlova, som gir Kongen anledning til å gi verdifulle jordressurser status som jordvernområde.»

«Stortinget ber regjeringen fastsette et nasjonalt matjordmål der det fastsettes et minimum antall dekar fulldyrket mark per innbygger.»

«Stortinget ber regjeringen skjerpe inn og todele jordvernmålet, slik at årlig omdisponering av dyrket mark maksimum skal være 3 800 dekar per år, mens tilsvarende for dyrkbar mark er 2 800 dekar per år.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om etablering av et jorderstatningsfond, der utbygger betaler inn tilsvarende kostnadene av nydyrking av det dobbelte arealet som omdisponeres.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved frivillig salg av tomter i landbruket ikke skattlegges, såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved ufrivillig salg (ved brann, ulykker, ekspropriasjon og liknende) av tomter i landbruket, ikke skattlegges såfremt vederlaget brukes til

investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i budsjettssammenheng gi en vurdering av fordeler og ulemper ved å innføre gevinstfritak ved frivillig og ufrivillig avståelse av dyrket mark hvor gevinsten reinvesteres i tilsvarende arealer.

Forslag 2

Dokument 8:129 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Steinar Reiten, Line Henriette Hjemdal, Øyvind Håbrekke og Geir Jørgen Bekkevold om styrking av jordvernet – vedlegges protokollen.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet hjemmel for vern av dyrket mark i jordlova, som gir Kongen anledning til å gi verdifulle jordressurser status som jordvernområde.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fastsette et nasjonalt matjordmål der det fastsettes et minimum antall dekar fulldyrket mark per innbygger.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen skjerpe inn og todele jordvernmålet, slik at årlig omdisponering av dyrket mark maksimum skal være 3 800 dekar per år, mens tilsvarende for dyrkbar mark er 2 800 dekar per år.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om etablering av et jorderstatningsfond, der utbygger betaler inn tilsvarende kostnadene av nydyrking av det dobbelte arealet som omdisponeres.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved frivillig salg av tomter i landbruket ikke skattlegges, såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved ufrivillig salg (ved brann, ulykker, ekspropriasjon og liknende) av tomter i landbruket, ikke skattlegges såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:129 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Steinar Reiten, Line Henriette Hjemdal, Øyvind Håbrekke og Geir Jørgen Bekkevold om styrking av jordvernet – bifalles ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 14. juni 2013

Terje Aasland

leder

Svein Flåtten

ordfører

Vedlegg**Brev fra Landbruks- og matdepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 27. mai 2013****Svar på Dokument 8:129 S (2012–2013) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Steinar Reiten, Line Henriette Hjemdal, Øyvind Håbrekke og Geir Jørgen Bekkevold om styrking av jordvernet**

Jeg viser til oversendelse fra Stortingets næringskomité datert 16. mai 2013 der komiteen ber om Landbruks- og matdepartementets vurdering av ovennevnte representantforslag.

Representantene har fremmet følgende forslag:

1. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet hjemmel for vern av dyrket mark i jordlova, som gir Kongen anledning til å gi verdifulle jordressurser status som jordvernområde.*
2. *Stortinget ber regjeringen fastsette et nasjonalt matjordmål der det fastsettes et minimum antall dekar fulldyrket mark per innbygger.*
3. *Stortinget ber regjeringen skjerpe inn og todele jordvernmålet, slik at årlig omdisponering av dyrket mark maksimum skal være 3 800 dekar per år, mens tilsvarende for dyrkbar mark er 2 800 dekar per år.*
4. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag om etablering av et jorderstatningsfond, der utbygger betaler inn tilsvarende kostnadene av nydyrking av det dobbelte arealet som omdisponeres.*
5. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved frivillig salg av tomter i landbruket ikke skattlegges, såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.*
6. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag som sikrer at gevinst ved ufrivillig salg (ved brann, ulykker, ekspropriasjon og liknende) av tomter i landbruket, ikke skattlegges såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.*

Innledning

Jordbruket er en arealbasert næring som er avhengig av mengden og kvaliteten på jordressursene, den dyrka og dyrkbare marka og beiteressursene i inn- og utmark. Kornarealene, og spesielt matkornarealene, er en viktig faktor for Norges matsikkerhet og selvforsyningsgrad. Med landets begrensede areal for matproduksjon er det viktig med et sterkt jordvern og en politikk som utnytter jordbruksarealet.

Sammenlignet med 10-årsperioden fra 1994 til 2003 har det vært en markert nedgang i den årlige omdisponeringen av dyrket mark de siste årene, fra i gjennomsnitt 11 400 dekar til ca. 6 270 dekar ifølge foreløpige tall for 2012. Dette viser at regjeringens politikk så langt har virket.

Angående forslag 1 - om en hjemmel i jordloven til å opprette jordvernområder

Et forslag om en hjemmel i jordloven for varig vern av dyrket mark har vært på bred høring, jf Meld St nr 9 (2011–2012) Landbruks- og matpolitikken. Som mange av høringsinstansene påpekte i høringen om jordvernhjemmel, er plan- og bygningsloven det viktigste verktøyet for å fremme bærekraftig utvikling og for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon. Også fra jordvernforeninger var det skepsis til en slik vernehjemmel, bl.a. fordi man var redd for at det vil føre til et større press på de områdene som ikke ble vernet, slik at den totale omdisponeringen ikke ville gå ned.

Jeg mener derfor at en aktiv bruk av plan- og bygningsloven gir mulighet for langsiktige løsninger som ivaretar hensynet til samfunnsutviklingen samtidig som omdisponeringen kan holdes innenfor jordvernmålet.

Som omtalt i Meld St nr 9 (2011–2012) vil regjeringen ta i bruk virkemidlene i plan- og bygningsloven for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon. I tillegg skal jordvernhensynet klargjøres og forsterkes i statlige planretningslinjer, som er en videreføring av rikspolitiske retningslinjer. Vi skal også vurdere å lage en egen statlig planretningslinje for jordvern med en geografisk differensiert politikk.

Kommunene har en svært sentral rolle med å ivareta nasjonale og regionale jordvernhensyn, ved at de har hovedansvaret for arealforvaltningen gjennom planlegging og forvaltning etter plan- og bygningsloven. Dette har vi understreket i Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging, vedtatt ved Kgl res 24. juni 2011. Det er viktig at kommunene vektlegger jordverninteressene sterkere i sin planlegging og på den måten tidlig ser betydningen av jordressursene og ser etter alternativer til omdisponering. Kommunene må også arbeide for en høyest mulig utnyttelse av gamle og nye byggeområder. Kommunenes sentrale rolle med hensyn til jordvern er bl.a. presisert i to felles brev fra Miljøvernministeren og Landbruks- og matministeren til alle landets kommuner, i henholdsvis 2006 og 2010.

I tillegg mener jeg det er viktig at fylkesmannen følger opp vektleggingen av jordvernhensyn i plan- og bygningsloven overfor fylkeskommunen og kommunene. Hvis ikke veiledningen fører fram, må fylkesmannen bruke sin innsigelsesmyndighet overfor kommunale planer og sin klagerett i dispensasjonssaker.

Angående forslag 2 – om et nytt nasjonalt mål om minimum antall dekar fulldyrket mark per innbygger

Dagens mål for jordvernet ble drøftet og fastsatt ved utarbeidelsen og behandlingen av meldingen om landbruks- og matpolitikken, som vi la fram i desember 2011, jf mitt svar på spørsmål 3 under. Regjeringen vil derfor ikke fremme forslag om å utvide dette målet med et tilleggskriterium nå, uten at det foreligger vesentlige endringer i forutsetningene som lå til grunn da målet ble satt.

Som forslagsstillerne hevder, er anslått befolkningsvekst i Norge svært høy fram til 2030, slik at det må nydyrkes et betydelig areal for at tallet på fulldyrket mark per innbygger skal øke fra dagens nivå på 1,63 dekar til foreslått nivå på 1,8 dekar. I 2010 hadde vi ca 8,7 millioner dekar fulldyrka mark, som eventuelt må økes til ca 10,8 millioner dekar i 2030, hvis en forutsetter at befolkningen øker til 6 millioner innbyggere. Det innebærer en økning på 2,1 million dekar, eller nydyrking av ca 80 000 dekar pr år i 26 år, i tillegg til det som må nydyrkes for å erstatte det som omdisponeres eller går ut av produksjon.

Stortinget har sluttet seg til regjeringens mål for landbrukspolitikken om å holde andelen norskproduisert mat på samme nivå i 2030 som i dag. Derfor var noe av det første jeg gjorde etter at jeg overtok som landbruks- og matminister, å nedsette en ekspertgruppe for storfekjøtt og en ekspertgruppe for korn, som raskt skulle komme med råd om hva som bør gjøres for å øke produksjonen.

Ekspertgruppen for økt norsk kornproduksjon avga sin rapport 6. februar 2013. Rapporten inneholder en rekke forslag til tiltak. Tiltakene kan deles inn i 4 områder: 1. Areal, 2. Avling, 3. Kunnskap og kompetanseutvikling, 4. Rammevilkår.

Anbefalte tiltak retter seg mot bonden, rådgivning, utdanning, forskning og offentlig forvaltning. Det slås fast at fundamentet for økt produksjon er dyktige og motiverte bønder med fremtidsstro, og en forsvarlig lønnsomhet i produksjonen.

Rapporten vektlegger behovet for å sikre tilstrekkelig areal for kornproduksjon. Kornarealet må økes, og jordvernet for areal egnet til kornproduksjon må ytterligere styrkes. Langsiktige beredskapshensyn må tillegges større vekt, og regionale mer enn lokale perspektiver må være premisser.

I tillegg til å sikre tilstrekkelig areal for kornproduksjon er det også nødvendig å øke arealproduktiviteten. Det foreslås ulike tiltak knyttet til leiejordproblematikken, drenering, jordpakking, tilgang til gode sorter, planteverntiltak, og muligheter for å sikre bedre presisjon innen plantevern, gjødsling og kalking.

Kunnskap og kompetanse innen agronomi, driftsteknikk, organisering og driftsledelse trekkes frem som sentralt for å nå målet om økt produksjon. God kunnskapsflyt og kommunikasjon mellom de ulike aktørene i kornbransjen, fra forskning til bonde, er avgjørende. Flere av de anbefalte tiltakene er vi nå i ferd med å gjennomføre, senest gjennom et godt jordbruksoppgjør denne våren.

Angående forslag 3 – Om å skjerpe inn og todele jordvernmålet.

Regjeringens mål har vært å halvere den årlige omdisponeringen av viktige jordressurser innen 2010, jf Meld St nr 9 (2011–2012). Målet ble formulert i St.meld. nr. 21 (2004–2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, og innebar en årlig omdisponering på under 6 000 dekar dyrka jord. Målet er også tatt inn i Norges strategi for bærekraftig utvikling, jf Nasjonalbudsjettet for 2008. Regjeringen mener at denne målsettingen har vært viktig for jordvernet, og vil videreføre jordvernmålet.

Dagens mål for jordvernet ble drøftet og fastsatt ved utarbeidelsen og behandlingen av meldingen om landbruks- og matpolitikken, som vi la fram i desember 2011. Målet er nå å begrense omdisponeringen av dyrka jord til under 6 000 dekar per år, som er en konkretisering av det foregående målet. Dette er etter min oppfatning et ambisiøst mål, tatt i betraktning de høye tallene som forelå på 1990-tallet og fram mot 2005, og tatt i betraktning utbyggingspresset vi opplever i sentrale områder. Vi ønsker derfor ikke å endre på dette målet nå, uten at det foreligger vesentlige endringer i forutsetningene som lå til grunn da målet ble satt.

Omdisponeringstallene for dyrka jord fra Statistisk sentralbyrå ser ut til å være relativt lave og stabile for de siste tre årene. Det foreløpig tallet for 2012 er 6 prosent lavere enn i 2011, men hele 45 prosent lavere enn gjennomsnittet for 10-årsperioden før jordvernmålet ble satt i 2004. Dette viser etter min mening at tiltakene våre virker.

Selv om vi har oppnådd mye de siste årene, er jeg enig i at vi fortsatt må jobbe hardt for å holde omdisponeringstallene nede på dagens nivå. Og til tross for nedgangen i tallene, mener jeg at nivået på omdisponeringen av den beste jorda fortsatt er for høyt. Denne regjeringen har tydelig signalisert et sterkere jordvern, og vi har tatt i bruk flere virkemidler for å få det til. Vi bør la disse tiltakene og virkemidlene få

virke noen år før vi eventuelt fastsetter et nytt mål for jordvernet.

Angående forslag 4 – Om etablering av et jorderstatningsfond, der utbygger betaler inn tilsvarende kostnadene ved nydyrking.

Et forslag om en jordvernavgift, først og fremst for å få ned omdisponeringen av dyrka jord, har vært drøftet tidligere, uten at en valgte å gå videre med det. En del av representantenes forslag nå går ut på å sette av jordvernavgiften på et fond som skal brukes til nydyrkingstilskudd.

Jeg kan ikke støtte en slik generell jordvernavgift. Samferdselsdepartementet har imidlertid nedsatt en arbeidsgruppe for å vurdere kompensasjon av landbruks- og naturområder i forbindelse med statlige samferdselsprosjekter. I den forbindelse kan det bli vurdert å se nærmere på nydyrking som en form for kompensasjon.

Jeg mener også at det kan være en fare for at en avgift og et erstatningsfond vil kunne virke mot sin hensikt. Betalingsviljen for å få omdisponert dyrka jord er ofte mye større enn nydyringskostnadene, slik at de vil ha en lite avskrekkende betydning for mange utbyggere.

Angående forslag 5 – Om at gevinst ved frivillig salg av tomter i landbruket ikke skattlegges, såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.

Dette er et spørsmål som ligger innenfor Finansdepartementets ansvarsområde.

Symmetriprinsippet i det norske skattesystemet der det så langt som mulig gjelder samme skatteregler for alle, er et viktig element for legitimiteten i systemet. Et betinget skattefritak for gevinster ved salg av tomter skaper asymmetri mellom beskatning av inntekter og fradragsretten for utgifter. Symmetri i skattesystemet skal motvirke skattemotiverte beslutninger som gir opphav til samfunnsøkonomiske tap. Hvis gevinst ved salg av tomter er skattefritt, samtidig som utgifter til verdiøkning er fradragsberettigede, vil dette kunne vri innsatsen i retning av slik verdiøkning.

Jordbruksfradraget målretter en skattefavorisering etter bøndernes inntekt på en bedre måte enn det en kan oppnå ved å gi skattelettelse ved salg av tomter, som vil ha tilfeldige utslag avhengig av om den enkelte bonde har arealer som egner seg for salg eller ikke.

Når det overordnede målet for forslagsstillerne er styrking av jordvernet, kan det neppe være formålstjenlig å etablere et betinget skattefritak for gevinster ved salg av tomter. Slikt salg innebærer omdisponering fra landbruksformål til andre formål. Også når det reguleres til tomter på arealer som ikke er dyrkbar

mark, vil dette potensielt kunne ha negativ virkning på landbruksdriften.

En del av beskatningen er trygdeavgift, som kan gi bonden rett på økte trygdeytelser, for eksempel i form av økt uføre- og alderspensjon. Det er m.a.o. også knyttet fordeler for bonden av at tomtegevinster inngår i personinntektsberegningen.

Bortfeste av tomter fra landbrukseiendom anses normalt som kapitalforvaltning utenfor landbruksnæringen. Salg (innløsning) av slike tomter vil derfor i stor grad følge reglene om realisasjon utenfor næring, m.a.o. bare kapitalbeskatning, selv om de bortfestede tomtene har vært regnet som et ekstra inntektsgrunnlag for det landbruket som de utspringer fra. Mer omfattende bortfester (av mange tomter) kan unntaksvis bli bedømt som en egen næringsvirksomhet (med personinntektsberegning på dette grunnlaget).

Angående forslag 6 – Om at gevinst ved ufrivillig salg (ved brann, ulykker, ekspropriasjon og lignende) av tomter i landbruket, ikke skattlegges såfremt vederlaget brukes til investering i landbruksvirksomhet eller nye landbruksarealer.

Også dette ligger innenfor Finansdepartementets ansvarsområde.

Hovedregelen i skatteloven er at gevinst både ved frivillig realisasjon og ufrivillig realisasjon er skattepliktig, og gjelder for alle næringsdrivende som må avstå noe.

Før 2005 var det slik at alminnelig jordbrukseiendom og skogbrukseiendom kunne selges skattefritt etter 10 års eiertid. Denne bestemmelsen omfattet også gevinst ved ekspropriasjon. I 2005 opphevet Stortinget under Bondevik II-regjeringen det generelle gevinstskattefritaket, men videreførte skattefritak for overdragelser innen familien til redusert pris. Bakgrunnen for endringen var at skattefritaket ved realisasjon av jord- og skogbrukseiendom var svakt begrunnet, og innebar en favorisering i forhold til andre næringsdrivende. Formålet med den begrensede videreføring av gevinstskattefritaket ved familieoverdragelser til underpris (åsetesavslag m.v.) er å lette generasjonsskiftene i landbruket.

I 2006 ble også skattepliktige eiendomsgevinster inkludert i grunnlaget for beregnet personinntekt for personlig næringsdrivende, herunder bønder. Skatteloven § 14–70 har en unntaksbestemmelse som åpner for at erstatningen ved ufrivillig realisasjon av fast eiendom (dvs. ikke bare for landbrukseiendom) likevel kan fritas for beskatning. Forutsetningen for fritaket for gevinstskatt etter § 14–70 er at vederlaget innen tre år benyttes til erverv av nytt objekt av "samme art" som det som er avstått. Der avståelsen består i grunnarealer, må det altså reinvesteres i grunnarealer. Reinvestering i bl.a. bygninger på gjen-

værende eiendom faller da utenfor. Bakgrunnen for dette betingede skattefritaket er at skattyter som ufrivillig har realisert formuesobjekter, skal få slippe skatt av erstatningen når han bruker den til å gjenopprette situasjonen før den ufrivillige realisasjonen. Det er ikke noe formål med det betingede skattefritaket at skattyteren skal slippe skattlegging ved annen anvendelse av erstatning.

Ved innløsning av festetomter (både frivillig og ufrivillig) er det åpnet for betinget skattefritak med en noe utvidet reinvesteringsadgang, ved at det kan investeres ikke bare i objekt av samme art, dvs. ny tomt som bortfestes, men også i *påkostning på areal, bygg eller anlegg eller annen inntektsgivende aktivitet*, jf. skatteloven § 14–72. Dette har en særskilt begrunnelse i det at uten en slik utvidelse vil det i realiteten ikke bli noen særlig skattelempling for mange ved innløsning av festetomter utenfor næring, jf. Ot.prp. nr. 1 (2005–2006) avsnitt 21.2. Erstatning ved skogvern er skattefri i henhold til skatteloven § 9–13 femte ledd.

Kravet om reinvestering i objekt av samme art som det avstøtte, har vært tema i flere sammenhenger blant annet i spørsmål fra Stortinget, jf. spørsmål nr. 1452 til skriftlig besvarelse fra stortingsrepresentant Ulf Leirstein 26. august 2009. Det vises også til finansminister Sigbjørn Johnsens brev 22. juni 2010 til stortingsrepresentant Line Henriette Hjemdal.

Å unnta landbruket fra bestemmelsen i skatteloven § 14–70 (2) om at det for betinget skattefritak må investeres i objekt av samme art, kan reise vanskelige avgrensningsspørsmål, og skattetekniske spørsmål knyttet til inngangsverdi på erstatningsobjekter. Jeg vil ta forslaget med meg i den videre vurderingen av skattereglene på dette området.

Avslutning

Jeg er opptatt av å utvikle politikken slik at vi når målsettingene som kan sikre oss en matproduksjon i framtida og en trygghet for framtidig matproduksjon i hele landet. Vi har lagt grunnlaget gjennom Meld St nr 9 (2011–2012) og vist gjennom årets jordbruksavtale at vi følger opp.